

โครงการหลวง
ย้อนอดีตในความทรงจำ

Sanguan's Memoir
Days with
The Royal Project

โดย
สงวน จันทรทะเล
Sanguan Chantalay

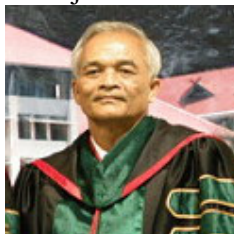
วันเวลาผ่านไปนานพอสมควร เพื่อนฝูงร่วมงานหลายคนได้จากไปแล้ว หลายคนยังคงอยู่ในความทรงจำ
ยังรำลึกถึงสิ่งดีๆ ที่ผ่านมาในชีวิต...บันทึกนี้ล่วงเลยมานานกว่า ๒๐ ปีแล้ว หลายครั้งจับขึ้นมาอ่านเพื่อ
ทบทวนความจำ ยังคงมองเห็นเหตุการณ์ บุคคลอยู่ในความทรงจำตลอดเวลา.....ขอขอบคุณที่ทำให้มีวันนี้
สงวน จันทรทะเล

๘ มิถุนายน ๒๕๕๑

(รำลึก ๕๓ ปี โอวาท “งานหนักไม่เคยฆ่าคน” ของท่านอาจารย์วิภาต บุญศรี วั่งชัย
“Hard Work Never Kills Anyone”

**

Source: www.maejo.net & www.pangfan.org

หลังจากหมดงานในหน้าที่ ที่เกี่ยวข้องกับโครงการหลวงไปแล้ว ผมก็ยังคงได้รับการติดต่อสอบถาม จากผู้เกี่ยวข้องกับงานวิจัยเกษตรที่สูงอยู่เสมอ ก็ได้พยายามช่วยเหลือหาข้อมูลให้เท่าที่จะช่วยได้ ภายหลังจึงได้จัดทำเอกสารรวบรวมรายชื่อโครงการต่าง ๆ ไว้และเก็บเอกสารไว้เป็นบางส่วน สำหรับภาพนิ่งบางส่วนได้พิจารณาขอให้ฝ่ายส่งเสริมเกษตรที่สูงของสำนักงานเกษตรเชียงใหม่ ผ่านคุณอุดม พรหมตัน

ขณะนี้เหตุการณ์ผ่านพ้นไปเกือบ 10 ปี ชีวิตและครอบครัวก็เปลี่ยนแปลงไปตามกรรมของแต่ละคน มีพบกี้มีจาก มีพรากและสูญเสียมิเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพของสังคม แม้กระทั่งกระดาษที่จดบันทึกไว้ก็ซีดจางไปข้างแล้ว โดยเฉพาะการย้อนระลึกเหตุการณ์เก่า ๆ ขึ้นมาอีกนั้น บางครั้งนึกชื่อหมู่บ้านไม่ได้ จะย้อนนึกถึงสภาพหมู่บ้านเหล่านั้นได้บ้างก็ต่อเมื่อโอกาสไปเยี่ยมบางหมู่บ้านเท่านั้น ซึ่งก็เปลี่ยนแปลงไปมากจนแทบจำไม่ได้ เพราะความเจริญ การคมนาคม ไฟฟ้า และสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ เข้าไปสู่หมู่บ้านเหล่านั้นอย่างมากมาย

การลดขั้นตอนในการขอความร่วมมือจากหน่วยงานต่าง ๆ จากการที่มีคณะกรรมการประสานงานวิจัยเกษตรที่สูง (**Highland Agricultural Research Coordinating Committee - HARCC**) ที่มืองค์อำนาจการโครงการหลวง ม.จ.ภริเดช รัชนี้ ทรงเป็นองค์ประธานกรรมการนั้น ช่วยให้งานวิจัยและงานส่งเสริมเกษตรที่สูง เป็นไปด้วยความรวดเร็ว ทันเหตุการณ์ และสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนที่เกี่ยวข้อง ทำให้งานวิจัยที่ดำเนินงานโดยนักวิจัยของหน่วยราชการไทย ดำเนินไปด้วยดี เป็นที่น่าพอใจและประสบผลสำเร็จตามโครงการในที่สุด

ขอขอบคุณอาจารย์สาวาท จันท์ทะเล ภรรยาของผู้เขียน ที่ช่วยตรวจทานการจัดพิมพ์ เธอได้ช่วยให้บันทึกนี้สมบูรณ์ขึ้น แม้ว่าภาพจะไม่ชัดก็ยังเป็นเครื่องเตือนใจระลึกถึงความหลังได้เป็นอย่างดี

ข้อเขียนนี้คงจะช่วยให้หลายท่านระลึกถึงวัน เวลา ที่ผ่านไปในอดีตได้บ้าง ไม่มากก็น้อย

สงวน จันท์ทะเล

October 1977

**Pavin, Prince Bhisatej, Sanguan, Boonyawart, Sunan
Vipata B. Wangsai and D.W. Fishler
USDA/ARS Merit Award**

ผมบอกว่า...เปล่าเลย แต่สิ่งที่ผมได้รับ มากกว่าเงิน และค่านาคามีได้...
หัวหน้างาน USDA บางท่านแสดงน้ำใจ ยอมรับว่างานที่ผมทำให้โครงการหลวงมีส่วนช่วย
ให้งานในหน้าที่ของ USDA ประสบความสำเร็จ...ผมขอบคุณในน้ำใจของท่าน
มีหนึ่งคน...พูดว่า...งานที่ผมทำให้โครงการหลวงนั้น ไม่ใช่งานในหน้าที่ของผม
ไม่มีความดีความชอบที่จะช่วยผมได้...ผมแย้งว่า...ต่างคนต่างก็มีหน้าที่
...ผมเป็นคนไทย.. น้ำใจจึงแตกต่าง
...เมื่อไม่เห็นด้วย ก็อย่าพูดให้เสียน้ำใจ...

ส.จันทร์

...มองอดีตย้อนหลังเพื่อระลึกถึงสิ่งดีงามที่ควรจดจำ
ย้อนหลังหาข้อบกพร่องเพื่อปรับปรุงระบบการทำงานของตนเอง
เพื่อมุ่งสู่แนวทางใหม่...เพื่อพัฒนาชีวิต ครอบคลุม ให้อยู่ในสังคมโลก....เพื่อ
ช่วยเสริมสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีและยั่งยืน แก่สังคมที่ทุกคนต้องรับผิดชอบร่วมกัน

ในปี พ.ศ.2513 (1970) ผมย้ายมาทำงานที่เชียงใหม่ เพื่อให้มีโอกาสดำเนินชีวิตกับ
สถานศึกษาเก่าที่เล่าเรียนมา และด้วยความกรุณาของท่านอาจารย์วิภาต บุญศรี วัชชัย และท่าน
อาจารย์ประสงค์ วรรณยศ จึงได้ไปอาศัยบ้านพักพนักงานในรั้ววิทยาลัยเกษตรกรรมแม่โจ้ชั่วคราว
พร้อมกับเรียนหลักสูตรเทคนิคเกษตร และช่วยเหลือกิจกรรมของวิทยาลัยไปด้วย จากการทำฟัก
ฟิงในวิทยาลัย ก็เลยทำให้รู้เรื่องการออกไปพัฒนาชาวเขาของคณะอาจารย์จากแม่โจ้ ที่อาสาสมัคร
ไปช่วยงาน โครงการหลวงพัฒนาชาวเขา ในวันอาทิตย์เดือนละครั้ง จากท่านอาจารย์หลายท่านที่
เป็นอาสาสมัครออกไปทำงานตามหมู่บ้านชาวเขาที่ห่างไกล ทั้งโดยรถยนต์และเฮลิคอปเตอร์ แต่ก็
ไม่มีโอกาสได้ร่วมงานอะไรมากนักในขณะนั้น

ปลายปี พ.ศ.2515 (1972) Dr.Wallace E. Manis ได้มาสอบถามว่า สนใจที่จะมาช่วย
งานวิจัยเกี่ยวกับพืชเมืองหนาวที่กระทรวงเกษตรสหรัฐให้การสนับสนุนหรือไม่ ซึ่งหลังจากที่ Dr.
Manis ได้ประสานงานกับทางโครงการหลวง และมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์แล้ว ก็ได้รับการ
ตอบรับร่วมมือ ผมก็ตอบรับว่ายินดีที่จะไปทำงานด้วย เพราะทราบว่างานนี้เกี่ยวข้องกับโครงการ
หลวงพัฒนาชาวเขา และเป็นงานที่อาจารย์จากแม่โจ้เข้าไปร่วมงานอยู่ด้วยแล้ว อีกประการหนึ่ง
ผมมีความต้องการที่จะทำงานในสายงานที่ตนได้เรียนมา

จนกระทั่งวันที่ 8 กรกฎาคม 1973 จึงย้ายไปทำงานกับ **U.S. Department of Agriculture, Agricultural Research Service (USDA/ARS)** มีสำนักงานอยู่ที่ สี่แยกโรงแรม รินคำ ถนนห้วยแก้ว เป็นเรือนทรงไทย 2 ชั้น (ปัจจุบันไม่มีแล้ว) เป็นสำนักงานเดียวกับ UNPDAC มีเจ้าหน้าที่ของสหประชาชาติ และเจ้าหน้าที่ไทยหลายคน มี มร.หลิน จากไต้หวันนั่ง อยู่ในห้องทำงานเดียวกัน

สำนักงานนี้เป็นที่ทำงานของเจ้าหน้าที่สหประชาชาติ เพื่อส่งเสริมชาวเขาให้ปลูกพืชอื่นทดแทนฝิ่น มีอาจารย์จากคณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มาช่วยหลายคน มี มร.หลิน เป็นผู้อำนวยการของฝ่ายส่งเสริมปลูกพืชทดแทนฝิ่น ของสำนักงาน UN ส่วนทางโครงการหลวงพัฒนาชาวเขา (ชื่อเดิมที่ผมได้ยินเรียกกันทั่วไปในสมัยนั้น) ก็มีสำนักงานชั่วคราวอยู่ที่นี้ **ม.จ.ภิศเดช รัชณี** องค์กรอำนวยการโครงการหลวงพัฒนาชาวเขา ก็มีโต๊ะทำงานอยู่ที่นี้ เจ้าหน้าที่ของกองสงเคราะห์ชาวเขา ก็อยู่ที่นี้หลายคน ได้พบกับ มร.ว.แชน แจ่มจรัสรัชณี ที่เคยรู้จักกันมาตั้งแต่สมัยทำงานที่อุดรธานี

ปีแรก เริ่มรู้จักอาจารย์หลายท่านที่เริ่มทำงานวิจัยให้กับโครงการหลวงพัฒนาชาวเขา (ต่อไปจะใช้ชื่อว่า โครงการหลวง) อาจารย์สืบศักดิ์ อาจารย์นิเวศน์ อาจารย์นพชัย อาจารย์นคร จากสถานีวิจัยไม้ผลเมืองหนาวที่คอยปุยต่อมาก็ได้รู้จักกับท่านศาสตราจารย์ปวิณ ปุณศรี ดร. สันทัต โรจนสุนทร ดร.สุธรรม อารีกุล ลุงเบ๊ ดร.พิศิษฐ์ วรอุไร อาจารย์สุนันท์ ละอองศรี ดร. ณรงค์ โฉมเฉลา อาจารย์เสียงทอง นุตาลัย งานวิจัยไม้ผลเมืองหนาว ได้เริ่มไปก่อนแล้วที่คอยปุย และสถานีวิจัยเกษตรที่สูง ช่างเคียน

ปีที่ 2 พ.ศ.2517 (1974) มีโครงการวิจัยเพิ่มขึ้นมาก โครงการหลวง และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ต้องร่วมกันพิจารณาหาสถานที่ทำแปลงทดลองที่ UN ทำอยู่ จึงมีการประชุมหารือระหว่างท่านภิศเดช และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรมวิชาการ เกษตรสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์ประยุกต์ และคณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ช่วงนี้ได้รู้จักกับ ดร.ดำรง ดิยะวลี

ขึ้นปีที่ 3 พ.ศ.2518 (1975)

วันที่ 10-13 มกราคม 2518 ไปศึกษาภูมิประเทศคอยตุงกับ ดร.เมนิส ได้เห็นสภาพของคอยตุงเป็นครั้งแรก

วันที่ 23 สิงหาคม 2518 เดินทางไปอย่างขางครั้งแรกโดยทางเฮลิคอปเตอร์ กับ **Dr. Donald W. Fishler** (มาเยี่ยมชั่วคราว) มีความตื่นเต้นมาก เริ่มรู้จักอาจารย์วินัย ปันศิริ หัวหน้าสถานีเกษตรหลวงอ่างขาง

วันที่ 10 ธันวาคม 2518 มีการประชุมจัดตั้งคณะกรรมการประสานงานวิจัยเกษตรที่สูง (Highland Agricultural Research Coordinating Committee - HARCC) ที่คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มีผู้เข้าประชุม 13 คน จาก 7 หน่วยงาน คือ ASRCT, CMU, DOA, KU, NADC, UNPDAC, USDA มี ม.จ.ภิศเดช รัชนี้ องค์ผู้อำนวยการโครงการหลวง เป็นประธานกรรมการ นับเป็นการประชุม HARCC ครั้งที่ 1

ขึ้นปีที่ 4 พ.ศ.2519 (1976)...

วันที่ 7 มกราคม 2519 ประชุม HARCC ครั้งที่ 2 มีกรมป่าไม้ (RED) มาเพิ่มเป็นกรรมการ รวม 8 หน่วยงาน

วันที่ 2 มีนาคม 2519 ขับรถยนต์ขึ้นไปอ่างข้างเป็นครั้งแรก งานเริ่มเป็นที่รู้จัก และงานวิจัยเริ่มได้ตัวเลข และผลสรุปจากรายงานของบางโครงการ เพราะทุนสนับสนุนงานวิจัยนี้ จะทำข้อตกลงเป็นระยะเวลา 3 ปี ต่อโครงการได้อีกตามความจำเป็น นับถึงปีนี้มีงานวิจัยแล้ว 19 โครงการ ผมได้ออกงานสนามตระเวนไปในสถานที่ต่าง ๆ ที่มีงานวิจัยอยู่หลายแห่ง โดยทางรถยนต์ 4-wheel drive บางเส้นทางต้องใช้โซ่ สุนัขและได้ประสบการณ์มากในการเดินทางบนภูเขา

วันที่ 30 พฤศจิกายน 2519 Dr.Manis ออกเดินทางกลับสหรัฐ สุขภาพไม่ดี ไตอักเสบ ผ่าตัดมาแล้วหนึ่งข้างและได้เสียชีวิตที่ฟลอริดา เมื่อวันที่ 29 กรกฎาคม 2521 (1978)

ขึ้นปีที่ 5 พ.ศ.2520 (1977) ช่วงนี้ Dr. D. W. Fishler มารักษาการแทน Agricultural Research Officer

วันที่ 5-6 กุมภาพันธ์ 2520 ประชุม Highland Agricultural Research Coordinating Committee (HARCC) ที่อ่างข้าง เป็นครั้งแรกที่มาประชุมที่นี่

วันที่ 2 เมษายน 2520 (1977) ประชุม HARCC รับสถาบันเทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้ (MIAT) เข้าเป็นกรรมการ

วันที่ 30 กันยายน 2520 (1977) ประชุม HARCC หน่วยงาน ปปส. (ONCB) เข้าเป็นกรรมการ

ตุลาคม 2520 (1977) ผมได้รับ Certificate of Merit จาก USDA โดยไปปรับจากท่านเอกอัครราชทูตสหรัฐที่กรุงเทพฯ เป็นเกียรติประวัติในการทำงาน ท่านภิศเดช พร้อมทั้ง Dr.Fishler และอาจารย์จาก มก. และแม่โจ้ กรมวิชาการเกษตร จัดการเลี้ยงให้ที่โรงแรมข้างฝือก รูปที่ระลึกที่ถ่ายไว้เป็นอนุสรณ์ไว้เตือนความหลังได้ดีมากและเก็บเป็นที่ระลึกจนกระทั่งทุกวันนี้

ขึ้นปีที่ 6 พ.ศ. 2521 (1978)

วันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2521 (1978) ย้ายสำนักงานมาอยู่ที่ 90/2 ถนนไฮเวย์ ตรงข้าม พิพิธภัณฑสถานฯ ขึ้นป้ายหน้าสำนักงานเป็นสำนักงาน USDA และสำนักงานโครงการหลวง เป็นสำนักงานที่มีความหมายต่อผมมาก เพราะผมและ Dr. Fishler ได้พยายามพิจารณาหาที่หลายแห่ง เพื่อทำเป็นสำนักงาน ประการสำคัญ กว่าจะได้รับการเห็นชอบจากฝ่ายอื่นที่เกี่ยวข้องนั้นต้อง อธิบายกันนานมาก หากไม่มี Dr. Fishler งานของเราคงมีปัญหาพอสมควร เพราะคนที่จะมา แทน Dr. Manis on ยังไม่ได้รับการพิจารณาจากอสังขัตติ์ สำนักงานนี้มีความผูกพันต่อผมและ ดร.ฟิสเลอร์มาก

สำนักงานใหม่ เปลี่ยนระบบงานให้มีความรับผิดชอบมากขึ้น ลุงสาย ที่เคยทำงานเป็น พ่อบ้านกับ ดร.เมนิส ก็เข้าร่วมทำงานเป็น พ่อบ้านให้สำนักงาน เป็นคนดูแลสำนักงาน รับ โทรศัพท์ รับแขก ทุกอย่าง ลุงสายจึงเป็นคนที่มีความสำคัญมากในสำนักงานนี้

ผมชอบบันทึกพิเศษมาลงเล็กน้อย เพื่อเป็นข้อเตือนใจในการทำงาน ว่า.... **ทำดีแต่อย่าเด่น จะเป็นภัย...**ผมและฟิสเลอร์ผูกพันกันมากทางจิตใจ เราได้รับการกดดันจากบุคคลคนหนึ่งพอสมควร บุคคลผู้นี้ไม่มีความเป็นมิตรเท่าที่ควรในการทำงาน โดยเฉพาะฟิสเลอร์เองได้รับการ กดดันจากคนนี้มากในช่วงที่มาทำงานในเชียงใหม่ และหลังจากฟิสเลอร์กลับแล้ว ช่วงหลังปี 1985-86 บุคคลคนนี้ก็มาเกี่ยวข้องกับสำนักงานอีก ทาง USDA ต้องลดบทบาทและปิดโครงการ ในที่สุด ประกอบกับนโยบายเปลี่ยนไป ช่วงสุดท้ายของการทำงานของผมก็ได้รับการกดดันจาก บุคคลคนนี้เช่นกัน ผมจำคำพูดของบุคคลคนนี้ได้ดี ไม่ลืม และอโหสิกรรมให้เขาไปแล้ว

ทุกครั้งจดหมายของดร.ฟิสเลอร์ที่เขียนมาถึงผม จะถามถึงเมืองไทย ถามถึงโครงการ หลวง ท่านภิศเดช อาจารย์ปวีณ ดร.พิศิษฐ์ อยู่เสมอ ขณะนี้ ดร.ฟิสเลอร์อายุ 78 ปี สุขภาพทรุด โทรม เป็นหัวหน้าและเพื่อนร่วมงานคนเดียวที่ผมยังคงติดต่อและเขียนจดหมายถึงอยู่ (ดู ภาคผนวก)

งานโครงการหลวง เริ่มขยายงานและเพิ่มบุคลากร ทั้งงานสนามและงานสำนักงาน องค์ อำนวยการโครงการหลวง จึงให้เพิ่มเจ้าหน้าที่มาช่วยผม มีคุณวารุณี สุริยะ มาประจำฝ่ายงาน ชุรการสำนักงาน คุณบรรยง อัทธยาศรัยวิสุทธิ ฝ่ายงานสนาม ต่อมาก็คือคุณอุลย์ ช่วยงานชุรการ และวิทยุ คุณสุเทพ อยู่ทุ่งหลวง รอยนต์จากที่มีเพียง 1 คัน (แลนด์โรเวอร์ที่เคยใช้ที่สถานีเกษตร หลวงอ่างปาง) มีคุณสมบัติขับประจำ ก็เริ่มมีรอยนต์หลายคัน พชร. สมบัติ ลุงเบ๊ มาช่วยงาน รอยนต์ ลุงแก้ว ทำหน้าที่ยามสำนักงานถึงงานหนักขึ้น ผลผลิตจากอ่างปางลงมาสู่ตลาด ผักสดเริ่ม ออกตลาด ก็มีคุณภาพ มาทำหน้าที่ด้านการตลาด

ช่วงกลางปี 2522 (1979) สีทน เริ่มมาทำงานชั่วคราวขึ้นอ่างขาง งานโครงการหลวง ขยายไปที่พระบาทห้วยต้ม คำรน เริ่มมาทำงานรับส่งวิทยุ ผลผลิตต่าง ๆ ลงมาจากอ่างขางเป็นที่นิยม และทดลองส่งออกตลาด

งานประจำของผม คือการประสานงานระหว่างผู้ใช้รถยนต์ การดูแลรักษารถยนต์ พนักงานขับรถยนต์ ประสานงานกับหัวหน้าโครงการต่าง ๆ ทำบันทึกการประชุม HARCC จัดที่ประชุม แล้วก็ร่วมประชุม HECC - Highland I Extension Coordinating Committee งานดำเนินไปได้ดีมาก สนุกดีในช่วงนี้ มีเจ้าหน้าที่สนามมากขึ้น มีเจ้าหน้าที่ฝ่ายส่งเสริมการผลิตเฉพาะอย่าง (Production Specialist) มีคุณบรรจง ฝ่ายไม้ผล คุณสุเทพย้ายมาเป็นฝ่ายไม้ดอก คุณโกเมธ ฝ่ายผัก คุณอนุสรณ์ คุณสมชาย คุณวิเชียร คนขับรถยนต์ ก็เพิ่มมากขึ้น สมเพชร มาเริ่มทำงาน 13 สิงหาคม 1979 คำตันมาทำงาน 3 กันยายน ดวงแก้วมาทำงาน 15 กันยายน บุญมาทำงาน 3 พฤศจิกายน

อาจารย์วุฒิ มณีปุระ เป็นหัวหน้าสถานีเกษตรหลวงอ่างขางต่อจากอาจารย์วินัย ปันศิริ

วันที่ 18 พฤษภาคม 2521 (1978) ประชุม HARCC รับหน่วยงานสุดท้ายมาเป็นกรรมการ คือ องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ (FIO)

HARCC มีกรรมการทั้งหมดดังนี้ ARD, ASRCT, CMU, DOA, DAE, DLD, FLO, KU, MIAT, NADC, NSC, ONCB, PWD, RFD, RID, UNPDAC, USDA, โดยมี USDA ทำหน้าที่เป็นเลขานุการ ม.จ. กิศเดช รัชนี องค์ผู้อำนวยการโครงการทรงเป็นประธาน

ปกติจะประชุมทุกต้นเดือน เพื่อให้คณะวิจัยที่มาจากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ที่จะขึ้นไปทำงานได้มีโอกาสเสนอผลงานวิจัยและข้อปัญหาเพื่อให้กรรมการได้แสดงความเห็น และเสนอโครงการวิจัยใหม่ที่เหมาะสมต่อที่ประชุม

ขึ้นปีที่ 7 2522 (1979)

วันที่ 26 มิถุนายน - 4 กรกฎาคม 2522 (1979) ป่วยหนัก เข้าโรงพยาบาลลานนา ตับอักเสบ ไม่เคยป่วยหนักเช่นนี้มาก่อน ลาพัก 15 วัน

23 สิงหาคม 2522 (1979) ท่านกิศเดช อนุมัติให้ใช้คำว่า โครงการหลวง พันธุ์ข้าว รถยนต์ทุกคัน รถบรรทุกสี่ล้อ ขับโดยสีทน พันธราโครงการหลวงเป็นคันแรก เมื่อวันที่ 24 สิงหาคม 2522 (1979) หลังจากนั้นรถยนต์คันอื่น ๆ ก็พันธรา โครงการหลวง เป็นแบบเดียวกัน

ผมมาสำนักงานทุกเสาร์และอาทิตย์ และก็ปฏิบัติเช่นนี้ตลอดมา และเริ่มทำ flight plan การขอ ฮ. ให้กับโครงการหลวง โดยขอรับการสนับสนุนจากกองทัพอากาศทุกวันอาทิตย์ ในบางเหตุการณ์ภารกิจที่สำคัญผมก็ต้องเดินทางร่วมไปด้วย และการเดินทางโดย ฮ. นี้เป็นประสบการณ์ที่ผมไม่ลืม รวมทั้งการไปส่งที่สนามบิน จนกว่าภารกิจจะเรียบร้อย และก็ปฏิบัติเช่นนี้ตลอดมา

และได้ช่วยแก้ปัญหาเฉพาะหน้าที่มักจะเกิดขึ้นเสมอ ในการอำนวยความสะดวกแก่คณะอาจารย์ที่จะขึ้นไปอย่างขางทุกวันเสาร์เช้า ก็เป็นความสนุกสนานผสมความเครียด เมื่อพบปัญหาจากบุคคลหลายคณะ หลากหลายความประสงค์ เมื่อขอรอจนต์แล้วต้องได้ และจะต้องให้ได้ตามที่ขอ หากไม่ได้ก็จะไปทูลท่านภิศเดช ผมก็ต้องหาทางแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ไม่ให้กระทบกระเทือนถึงท่าน ต้องแก้ปัญหาให้ได้ประสพการณ์นี้ช่วยไ้มากในการติดต่อประสานงานในเวลาต่อมา

โครงการส่งเสริมเกษตรที่สูงทุ่งหลวง ได้รับการอนุมัติเป็นโครงการส่งเสริมนำร่องเป็นโครงการแรก โดยมี ดร.บุญรอด ศุภอุดมฤกษ์ สถาบันเทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้ เป็นหัวหน้าโครงการ เป็นโครงการ 5 ปี

ขึ้นปีที่ 8 พ.ศ. 2523 (1980)

วันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2523 เวลา 15.00 น. เข้ารับพระราชทานเหรียญรัตนาภรณ์ จากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่พระตำหนักภูพิงค์ฯ พร้อมกับอาจารย์วิชัย อาจารย์ยู่ฉฉิ ได้รับในฐานะทำหน้าที่ผู้จัดการสำนักงาน โครงการหลวงภาคเหนือ ความในบางตอนของกระแสพระราชดำรัส เท่าที่บันทึกไว้ในสมุดส่วนตัว..... “ขอให้ทุกคนทำงานด้วยความสุจริต ซื่อสัตย์ ฉลาด

และมีความสามัคคี” .....

สนุกที่สุดก็งาน เกษตรหลวง ที่กรุงเทพฯ 14-15-16 มีนาคม 23 ที่สวนอัมพร อ.วุฒิรับ คณะของจะหลูเดินทางไปวันที่ 12 มีนาคม ผมเดินทางไปร่วมงาน 16 มีนาคม การจัดส่งผลผลิตไปขายสนุกมาก ทำงานกันไม่มีเวลาเลิกงาน ขอให้งานเสร็จแล้วค่อยพักผ่อน ทุกคนทั้งที่อยู่ในสถานทั้งที่สำนักงานกลาง ทำงานกันไม่มีเลิกงาน ขอให้งานเสร็จแล้วค่อยพักผ่อน ทุกคนทั้งที่อยู่ในสถานนี้ทั้งที่สำนักงานกลาง ทำงานกันไม่มีเวลาพัก ขอให้ส่งของไปกรุงเทพฯให้ทันก็พอ กำไรจากงานนี้ทั้งหมด 2,154,000 บาท

พชร.คนตรี เริ่มทำงาน 9 พค. 23 พลเดชมาทำงานด้วยแล้วแต่จำวันที่ไม่ได้ ถึงสิ้นปีนี้มีโครงการได้รับการสนับสนุนงานวิจัยไปแล้ว 46 โครงการ

โครงการส่งเสริมเกษตรที่สูงแก่งน้อย ได้รับการอนุมัติเป็นโครงการที่สอง โดย ดร.จิตติ ปิ่นทอง คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เป็นหัวหน้าโครงการ มีพันเดช ผลอินทร์ เป็นหัวหน้าสถานียุคนุกเบิก

โครงการส่งเสริมเกษตรที่สูงแม่ปูลหวง ได้รับการอนุมัติเป็นโครงการที่สาม โดย ดร.ปานเดช ปุณณพรรค์ สถาบันเทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้ เป็นหัวหน้าโครงการ

โครงการส่งเสริมเกษตรที่สูงปางอู้ ได้รับการอนุมัติเป็นโครงการที่สี่ โดยมีกรมส่งเสริมการเกษตร เป็นเจ้าของโครงการ

โครงการส่งเสริมเกษตรที่สูงแม่แฮ ได้รับการอนุมัติ โดยมีสำนักงานเกษตรภาคเหนือ รับผิดชอบ

โครงการส่งเสริมเกษตรที่สูงแม่ลาน้อย ได้รับการอนุมัติโดยกรมประชาสัมพันธ์ รับผิดชอบ

ขึ้นปีที่ 9 พ.ศ. 2524 (1981)

มกราคม 2524 พาครอบครัวขึ้นไปปรับเสด็จที่อ่างขาง เป็นครั้งแรกที่พาครอบครัวขึ้นไป

นิทรรศการโครงการหลวง ที่ยูนิสเชียงใหม่ 25 ก.พ. - 1 มี.ค. 24 (1981)

งานอดิเรก 20-21-22 มีนาคม 2524 ใช้ทั้งรถยนต์ทหารและรถบรรทุกขนผลผลิตลงไปจำหน่าย งานดำเนินไปด้วยดี เพราะประสบการณ์จากงานเกษตรหลวงทำให้รู้ว่าควรปรับปรุงและเตรียมอะไรบ้าง

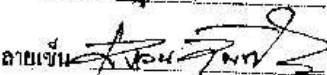
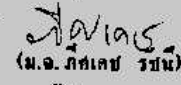
วันที่ 1-9 มิถุนายน 24 เดินทางไปได้หัวหิน กับสุเทพ อนุรักษ์ชินะ แต่ต้องรีบเดินทางกลับก่อนเพราะงานทางนี้รออยู่

บันทึกช่วงหลัง ระเบียบขาดหายไป ต้องอาศัยดูจากสมุดบันทึกส่วนตัวที่เก็บไว้ที่บ้าน ส่วนบันทึกที่ทำงานนั้น ไม่ได้ทำ ขาดหายไป

ขึ้นปีที่ 10 พ.ศ. 2525 (1982)

เริ่มจัดห้องทำงานชั้นล่างใหม่ ย้ายไปชั้นบน เพราะมีเจ้าหน้าที่มาเพิ่มเติม ต่อเติมห้องชั้นบนเป็นห้องประชุม

Dr. Jack J. Bond มาทำงานต่อจาก Prof. Wheeler Calhoun

	โครงการ	เลขที่ 1
	หลวง	วันที่ออกบัตร 15 ธันวาคม 2525
ชื่อ นายสงวน จันทร์ใส	ตำแหน่ง ผู้จัดการ	หม่อมค้าย
ลายเซ็น 		 (ม.จ. กศ.เชษ รช.) ผู้อำนวยการ

ชั้นปีที่ 11 พ.ศ. 2526 (1983)

การงานก้าวหน้ามา ได้รับรางวัลทำงานดีเด่น (Certificate of Merit) จากกระทรวงเกษตรสหรัฐ เป็นครั้งที่ 2 เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ 2526 (1983) ในช่วงที่ Review Team มาเยี่ยมชมงานก้าวหน้าไปเรื่อย ๆ ถึงปีนี้รวมโครงการที่ได้รับการสนับสนุนไปแล้ว 55 โครงการ

ชั้นปีที่ 12 พ.ศ. 2527 (1984)

เริ่มนำ Wang Computer PC100 มาใช้เป็นเครื่องแรกในสำนักงานเชียงใหม่ ทำให้การทำงานและจัดทำเอกสารได้รวดเร็วขึ้น

15 ก.ค. 27 แม่เอม เสียชีวิต ที่โคราชด้วยโรคมะเร็งในต่อมน้ำเหลือง

17 ก.ค. 27 บรรยง สุเทพ สุขพ อุดม ปราณอม เดินทางไปช่วยงานศพแม่ที่โคราช ชีวิตเริ่มซึมเศร้ามาก หลังจากที่แม่จากไป

ชั้นปีที่ 13 พ.ศ. 2528 (1985)

มกราคม 1-11, 2528 คณะของ ARS, Dr. Gentner, Dr. Army มาเยี่ยมโครงการหลวง และทำพิธีมอบโล่ที่ระลึกการร่วมมือระหว่างกระทรวงเกษตรสหรัฐและโครงการหลวงให้ท่านกิสเดช

วันที่ 11 กุมภาพันธ์ 2528 เวลา 16.15 น. อาจารย์ปวิณมาแจ้งให้ทราบว่า ท่านกิสเดช รับสั่งให้คุณสมศักดิ์จากอ่างางมาทำหน้าที่เป็นผู้จัดการสำนักงานแทน

วันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2528 เวลา 8.35 น. คุณสมศักดิ์มาพบเรื่องรับมอบหมายงานในหน้าที่ เพราะอาจารย์ปวิณแจ้งว่าทางท่านกิสเดชให้มอบหมายงานในวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2528

ผมกล่าวว่าเป็นทางการแก่เจ้าหน้าที่โครงการหลวงพร้อมทั้งมอบระเบียบงานที่ขอให้คุณสมศักดิ์รับงานต่อ หน้าที่ในตำแหน่ง ผู้จัดการสำนักงานโครงการหลวงภาคเหนือ ก็หมดภาระรับผิดชอบในวันนี้

สิงหาคม 2528 (1985) สภาพจิตใจทรุดโทรม มีหน่วยงานใหม่เริ่มเข้ามาเกี่ยวข้อง และได้รับความกดดันทางจิตใจพอสมควรจากหลายเหตุการณ์

พฤศจิกายน 2528 (1985) พยายามทำงานในหน้าที่ให้ลุล่วงไปแต่ไม่สำเร็จ สภาพงานก็เกิดปัญหาเพราะคนของหน่วยงานใหม่ที่มาเกี่ยวข้องกับคุณให้บุคคลอื่นฟังว่า USDA จะปิดแล้ว ทั้ง ๆ ที่ไม่ใช่หน้าที่อะไรของหน่วยงานนั้นที่จะต้องทำเช่นนั้น

วันที่ 14 ตุลาคม 2529 (1986)

มีนาคม 2529 Dr. Gentner, Dr. Duke มาเยี่ยมเชียงใหม่อีก

18 เมษายน 2529 คณะพนักงานขับรถโครงการหลวงไปค้าหัวที่บ้านดอนแก้วประมาณ 20 คน

20 เมษายน 2529 บรรยาย อุดม พาเจ้าหน้าที่อินทนนท์ไปค้าหัวที่บ้าน

2 มิถุนายน 2529 (1986) USDA Evaluation Team คณะประเมินผลจากกระทรวงเกษตรสหรัฐมาประเมินผลงาน

10 กรกฎาคม 2529 (1986) : มีโทรเลขเรื่องปิดสำนักงาน USDA ออกมาพร้อมทั้งตัดตำแหน่งเจ้าหน้าที่เกษตรออกไป ก็เป็นที่แน่นอนว่า ฝ่ายวิจัยเกษตร กระทรวงเกษตรสหรัฐปิดสำนักงานและสิ้นสุดภารกิจ

โครงการวิจัยขอรับการสนับสนุนเพิ่มเติมอีก 12 โครงการ ก่อนปิดสำนักงาน รวมถึงตั้ง USDA เริ่มให้การสนับสนุนงานวิจัยและส่งเสริมเกษตรที่สูงมารวม 81 โครงการ เป็นเงิน \$6,356,216

23 กรกฎาคม 2529 July 23, 1986 The Farewell Party for USDA at Chiang Mai Plaza hosted by The Royal Project. ท่านกิตติเดชจัดงานเลี้ยงส่งปิดสำนักงาน USDA เป็นทางการที่เชียงใหม่พลาซ่า ผมก็หมดงานทำ ต้องหางานใหม่ หหมดหน้าที่โดยตรงตั้งแต่นั้น ..... เหลือแต่ความผูกพันทางใจที่ไม่มีวันลืมเลือนชั่ววันจันทร์

ขอขอบคุณต่อทุกท่านที่ได้เคยร่วมงานกันมา ในสำนักงานกลาง...ลุงสาย ลุงแก้ว คุณแดง คุณปรีชาติ บรรยาย สุเทพ พันเดช อุดลย์ คำรณ ชาติชาย สมบัติ โดยเฉพาะลุงเบ๊ ลุงสาย ลุงแก้ว ที่ได้ช่วยเหลือดูแลครอบครัวผมมาตลอด ทั้งรับส่งลูก ๆ ไปโรงเรียนเมื่อผมไม่สบายก็ช่วยเหลือมาตลอด ไม่ลืมบุญคุณของท่านทุกคน รวมทั้งท่านทั้งหลายที่อยู่สถานีบนภูเขาที่ได้ไปเยี่ยมเยียนและเอ่ยชื่อไม่หมด

อาจารย์นิเวศน์ ลุงสละ ที่ดีต่อผมมาตลอดเวลา

อาจารย์เสียงทอง อาจารย์สำเภา สมศักดิ์ ที่ได้ร่วมงานกันมา

ท่านศาสตราจารย์ปวีณ ปุณศรี ดร.สุธรรม อารีกุล อ.สืบศักดิ์ นวจินดา ดร.สุรพันธ์ อ.ชู พงษ์ ดร.อัศจรรย์ อ.สมพร อ.โอฬาร อ.อรรถ ดร.พงษ์เทพ ขอขอบคุณที่ได้ให้ความร่วมมือและ ช่วยเหลืองานสำนักงานกลางมาตลอด

ขอบคุณ อ.สุพันธ์ คุณอาภรณ์ คุณพิทักษ์ คุณเมืองแก้ว อ.วิจิตร ที่ได้ลงแรงบุกเบิกงาน กาแฟอย่างจริงจัง งานสุดท้ายที่ผมไปช่วย คือสร้างบ้านพักเจ้าหน้าที่กาแฟที่แม่หลอด

ขอบคุณ ดร.พิศิษฐ์ ดร.พิมพ์ใจ ดร.ดำรง ดร.วิเชียร ดร.ตระกูล ดร.ไพบุลย์ ดร.บุญนา รด และอาจารย์บุญวาทย์ ที่ช่วยให้การประสานงานกับ มข. เป็นไปด้วยดี

ขอบคุณ คุณสุทัศน์ สำนักงานเกษตรภาคเหนือที่ช่วยงานมาอย่างมาก ทำให้แม่แฮเป็น ศูนย์ส่งเสริมที่ช่วยชาวเขาได้มากที่สุดแถบนั้น

ขอขอบคุณ คุณวนัช คุณจันทบูรณ์ ศูนย์วิจัยชาวเขาที่ช่วยประสานงานมาตลอดทำให้ โครงการแม่หลอดน้อยเกิดมาได้ รวมทั้งเจ้าหน้าที่ศูนย์แม่แฮะ

ขอบพระคุณท่านอาจารย์วิภาต บุญศรี วัชชัย ท่านอาจารย์ประสงค์ วรยศ ดร.บุญรอด ดร.ธงไชย ศ.ชรรยง อ.สนิท อ.ปราโมทย์ คุณสมบุญ คุณสุรินทร์ ที่ช่วยงานประสานงานมา ด้วยดี

ขอบพระคุณ มรว.แชน แจ่มจำรัส รัชนี และเจ้าหน้าที่โครงการหลวงพัฒนาที่ดินทุกท่าน ที่ได้ช่วยเหลือประสานงานมาด้วยดี

ขอขอบคุณ คุณอุดม ชลประทาน ที่ให้ความร่วมมือตลอดมา

ขอขอบคุณ คุณอุดม พรหมตัน อุดม ชัยยานะ และชาวอินทนนท์ ฝ่ายส่งเสริมเกษตรที่ สูง คุณประชัน คุณศฤงษ์พงษ์ ที่ช่วยให้ผมรู้จักปางอุ๋ง

ขอขอบคุณ ดร.จิตติ คุณพันเดช ผลอินทร์ ที่ทำให้ผมได้เห็นแก่น้อย สมัยบุกเบิกด้วยความยากลำบากของการเดินทางในสมัยนั้น

ขอบคุณ คุณทวี รักษาชน โครงการหลวงแม่หลอดน้อย และคณะ ที่ทำให้ผมมีโอกาสเจาะ เหมขี้มเข้าไปแม่หลอดน้อยและรอดมาได้อย่างที่นักบินยังต้องถอนหายใจ เพราะเจาะเหมขี้มเข้าไปจริง ๆ

ขอบคุณ ดร.สุรเดช คุณสมชาย ที่พากันบุกเบิกแม่ปูนหลวงจนเกิดสถานีมาได้

ขอขอบคุณ คุณสมศักดิ์ เจริญกุลศ ที่ช่วยนำงานวิจัยสู่โป่งไคร้ คุณปรกรณ์ จริงสูงเนิน หุ่นจ้อ ที่ช่วยดูแลงานเกษตรป่าไม้ รวมทั้งคุณสมยศ กิจคำ ด้านอนุรักษ์ดินและน้ำ

ขอขอบคุณ อาจารย์วุฒิ มณีปุระ คุณอนุสรณ์ คุณอำนาจและชาวอ่างขาง รุ่นบุกเบิก แยก ต้อย เปเล่ จาย ป้วย อ้วน ประทุม บัณฑิต ได้ช่วยเหลือผมด้วยดี ขอคารวะ ต่อดวงวิญญาณของ อาจารย์วินัย ปันศิริ (ผู้ล่วงลับ 1 มีนาคม 2536) ผมขอยกย่องท่านในความทรหดบุกเบิกให้เพื่อน

ร่วมงานรุ่นหลัง ได้สานงานต่อ ผมไม่ลืม คำว่า อ.ว.น. และผมไม่ลืมอย่างขาง I will not forget Ang Khang and the crew.

ขอภัยอีกหลายท่านที่ไม่ได้เอ่ยนาม เพราะพยายามนึกว่ายังขาดใครอีกบ้าง... ขอบใจคุณยศภากย์ ยังอยู่ดี และครอบครัว ที่แวะเยี่ยมเยียนผม

สุดท้าย...ขอบคุณ อ.นิเวศน์ ไทรหอมหวาน คุณบรรยง คุณวารุณี คุณอศุทธ์ คุณสุเทพ ที่ยังส่งข่าวและถามถึงผมและครอบครัวอยู่เสมอ ขอขอบคุณน้อง ๆ ฝ่ายไม้ดอกที่ช่วยงานผมมาทุกงาน คุณดำ-สุรศักดิ์ คุณวันดี คุณพรพิมล คุณชนิษฐา ฝ่ายไม้ดอกอินทนนท์ คุณวิเชียร ไชยนนท์และหลายคนที่บุกเบิกทุ่งหลวง ทุกคนที่ใช้มอเตอร์ไซด์ฟันโซ่ ไปรถยนต์ฟันโซ่ ผมขอยกย่องความทรหด ความจริงใจในการต่อสู้ของชาวโครงการหลวงยุคบุกเบิกจริง ๆ

บันทึกนี้คงเป็นสิ่งเตือนใจให้พวกเราระลึกถึงกันอยู่เสมอ และตลอดไป

ส.จันทร

***

อดีตเมื่อวันวาน

.....ย้อนหลัง.. เมื่อ USDA ปิดสำนักงาน.....

เสาร์อาทิตย์มีเวลาว่างและได้หารื้อกับครอบครัวแล้ว สรุปว่าควรจะมีที่ทำสวนและใช้เวลาว่างอยู่กับธรรมชาติให้มากที่สุด จึงออกเดินทางไปหลายแห่งที่น่าจะพบบริเวณที่ถูกต้องพอดีเพื่อนฝูงมาตั้งโรงงานเสาวรสถ์ลำพูน ขอให้ช่วยงานฝ่ายส่งเสริมด้วย ก็รับช่วยเหลือเพื่อนอยู่ 2 ปี จนเพื่อนเปิดโรงงานได้ มีผลผลิตพอเพียงแล้ว เราก็หันมางานส่วนตัวบ้าง และได้ไปเห็นสภาพสวนป่าที่เหมาะสมกับสภาพที่ต้องการ โดยมีคุณนาวัน แสนจิต(ต้อย) จากอ่างขาง เป็นคนช่วยหาให้ก็ได้ที่ตามต้องการ แต่ใช้เวลาว่างโครงการ และสานฝันที่ได้วางที่ได้วาดไว้นานแล้ว ตั้งแต่สมัยเป็นวัยเด็ก

สร้างฝันประสานสัมพันธ์กับชุมชน จนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนก็เริ่มสร้างสวนป่าธรรมชาติ และต่อมา เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงวงจรชีวิตครั้งสำคัญที่สุด 21 ตุลาคม 2535 เมื่ออาจารย์จงดี จากไปก็ทำให้โครงการนี้เกือบจะล้มเลิก แต่เมื่อได้มาพบเพื่อนคู่ชีวิตอีกคนที่มีอุดมการณ์อนุรักษ์ธรรมชาติ มาเป็นผู้ให้กำลังใจ ภายหลัง 7 พฤศจิกายน 2536 ผมและอาจารย์สวาท จึงได้เริ่มจัดทำค่ายเยาวชนรักษ์สิ่งแวดล้อม และสวนป่าธรรมชาติตามที่ได้เคยคิดไว้ โดยไม่เคยคิดเรื่องรายได้ หรือกำไร จากการทำสวนป่านี้เลย เพราะต้องการคืนกำไรนั้นให้ธรรมชาติชุมชน และโลกของเรา

สวนศึกษาธรรมชาติปางแฟน และค่ายเยาวชนรักษ์สิ่งแวดล้อม จึงได้ดำเนินการด้วยดี ตลอดมา ตั้งแต่ต้นปี 2537 ปัจจุบันได้ฝึกเยาวชนให้มีจิตสำนึกที่ดีต่อธรรมชาติไปแล้ว 12 รุ่น มากกว่า 400 คน

ก็มีเพื่อนฝูงมาถามอีกว่า.....ทำแล้วได้อะไร เพราะบางรุ่นที่จัดอบรมได้รับการสนับสนุน จากองค์กรเอกชน หรือเอกชน แต่เพียงเล็กน้อยอาศัยที่อุปกรณ์ต่าง ๆ ทางสวนมีอยู่แล้ว โดยการ สนับสนุนจากญาติมิตร มีสมาชิกในครอบครัวและเพื่อน ๆ ของลูกก็ไปช่วยเป็นวิทยากร เป็นพี่ เลี้ยง รวมทั้งการประสานงานกับเจ้าหน้าที่ของกรมป่าไม้ก็ได้รับความร่วมมือด้วยดี ทำให้การจัด อบรมค่ายเยาวชนแต่ละครั้ง สำเร็จตามความมุ่งหมาย

จุดสารปางแฟน กลุ่มนักอนุรักษ์ตัวน้อย ๆ ที่ผ่านการอบรมมาแล้ว ได้รวมกลุ่มจัดทำจุด สารขึ้นมา เป็นราย 3 เดือน โดยมีอาจารย์สวาท จันทร์ทะเล เป็นที่ปรึกษา ลูกสาวคนเล็กเป็น ฝ่ายกองบรรณาธิการ ได้รับสนับสนุนเงินทุนจัดทำจากเอกชนที่เข้าใจและเห็นความสำคัญของการ สร้างจิตสำนึกที่ดีต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้เกิดแก่เยาวชนซึ่งก็คิดว่าจะทำตลอดไป.....และนี่ คือกำไร ฝากไว้แก่เยาวชน

ส.จันทร์

เส้นทางสงบ...สู่ธรรมชาติและผืนป่า

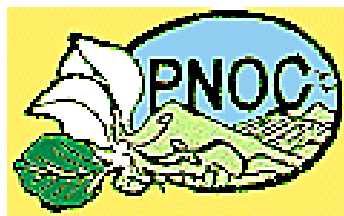
ได้เดินทางมายาวนานพอสมควร มาถึงทางโค้งที่ขึ้นสู่ที่ลาดชันก่อนจะเข้าสู่ผืนป่าที่มี พรรณไม้นานาชนิดอยู่ทั่วไป มีอุปกรณ์ยังชีพที่ได้สะสมไว้ตั้งแต่เริ่มทำงานมา ก็คงพอเพียงพอจะ เลี้ยงครอบครัว ส่งเสียลูก ๆ ได้ตลอดไป ชีวิตข้างหน้าที่คงไปได้สบาย มีอิสระ และมี สุขภาพจิตที่ดี ร่างกายที่แข็งแรง ตามวัยอันควรจนกว่าจะถึงเวลาที่ต้องจากไปตามวาระของมัน

ปัจจุบันคือวันแห่งการร่วมมือและสร้างสรรค์ ไข่แล้ว เราต้องช่วยกันสร้างป่าให้กลับคืนมา ป่าเหลือน้อย ทุกคนต้องช่วยกันสร้างป่า คูแลป่าที่เสื่อมโทรมให้คืนสภาพปลูกป่าให้หลากหลายพรรณไม้หลายอย่างให้กลับคืนสู่ธรรมชาติ อายากแต่ก็ไม่ยากเกินไปถ้าพวกเราช่วยกัน

จดหมายล่าสุดที่ได้รับจาก ดร.พิสเลอร์ ได้รับเมื่อวันที่ 15 พฤษภาคม 39 จดหมายนี้ลงวันที่ 1 พฤษภาคม เป็นฉบับล่าสุด ที่น่าสังเกตจะเห็นว่าลายมือที่เขียนมาเป็นลายมือที่พยายามอย่างยิ่งเพื่อเป็นตัวหนังสือตามวัยของผู้มีอายุ 78 ปี ใจความกินความหมายเกินกว่าที่จะถอดออกเป็นภาษาไทย แต่สำหรับผม ตัวหนังสือเหล่านี้ถ่ายทอดความหมายต่อผมมากกว่าตัวหนังสือทั่วไป แต่มันเป็นภาษาใจของบุคคลที่มีความผูกพันกันพึงส่งข่าวสารถึงกันด้วยความหมายลึกซึ้งมากกว่าจะบรรยายเป็นตัวหนังสือได้ความว่า..... “สงวน ที่รัก ... เพิ่งกลับจากโรงพยาบาลนะ...สุขภาพของหัวใจทำงานอย่างเหน้อยล้ามานานแล้ว แต่ก็ยังหวังว่าจะมีชีวิตอยู่จนกระทั่งได้พบสงวนเมื่อสงวนไปเยี่ยม?? นี่คือสัจธรรมความจริงของชีวิต?? อาจไม่มีโอกาสที่จะพาสงวนเที่ยวชมกรุงโรมได้ เว้นแต่สุขภาพจะฟื้นดีดังเดิม... ด้วยรักและหวังว่าจะได้พบกัน..... ดี.ดับลิว. พิสเลอร์

จดหมายที่เขียนมา เป็นลายมือของผู้พยายามที่จะเขียนหนังสืออย่างที่สุด ผมอ่านแล้วซึ่งในความรู้สึกของ ดร.พิสเลอร์ ที่มีต่อท่านภริยาต้องการโครงการหลวง ต่อองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ เป็นอย่างยิ่ง ดร.พิสเลอร์ปรกติจะเขียนมาถึงผมอย่างน้อยปีละ 1 ฉบับ แต่ช่วงนี้ติดกันมา 3 ฉบับ คงคิดถึงวันเก่าที่ผ่านมาก็พยายามเขียนมาจนได้

นี่คือความผูกพันทางใจที่ไม่สามารถลืมนไปจากความทรงจำได้ ผมวางแผนว่าจะไปเยี่ยม ดร.พิสเลอร์ในปีหน้านี้ ก็หวังว่าหากโชคดียิ่งก็จะได้พบกันอีก

สวนศึกษาธรรมชาติปางแฟน (สวนปางแฟน)

Pangfan I Nature Observation Farm organizea for Nature Study

ที่ตั้ง บ้านแม่เลา หมู่ 5 ตำบลป่าแป๋ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ อยู่ในพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์แม่เลา-แม่สะ

การคมนาคม

จากเชียงใหม่ไปทางทิศเหนือทางหลวงสายเชียงใหม่-ฝาง หมายเลข 107 ถึงตลาดแม่มาลัย (กม.37) เลี้ยวซ้ายไปตามทางหลวงหมายเลข 1095 แม่มาลัย-ป่า ผ่านป่าแป๋ เมื่อถึงบ้านแม่เลา (กม.43) ผ่านสะพานข้ามลำห้วยป่า แยกซ้ายไปตามถนนเข้าหมู่บ้านปางแฟนอีกเพียง 500 เมตร รวมระยะทางประมาณ 80 กม. ใช้เวลาขับรถยนต์ 90 นาที

สภาพทางภูมิศาสตร์

ภูมิประเทศเป็นภูเขาและหุบเขา ความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง 680-810 เมตร อากาศเย็นสบายในช่วงฤดูฝน มีหมอกปกคลุมหุบเขาในช่วงฤดูหนาว อุณหภูมิเช้าตรู่ 8-14 องศาเซลเซียส

พื้นที่ปกคลุมด้วยป่าเบญจพรรณและป่าเต็งรัง มีป่าดิบแล้งตามบริเวณลำห้วย ป่าไผ่ขึ้นอยู่ทั่วไปในบริเวณที่ทำไร่เลื่อนลอยเดิมของชาวบ้าน พืชเศรษฐกิจหลักของชาวบ้าน คือ ชา เพื่อใช้ทำเมี่ยงสำหรับชาวพื้นเมือง มีการปลูกไม้ผลหลายชนิดที่ได้รับการส่งเสริม เช่น มะม่วง บัวย และไม้ดอก สัตว์ป่าที่พบเห็นทั่วไป อาทิ อีเห็นหรือชะมด กระรอก กระแต ไก่ป่า และพบนกกว่า 50 ชนิดในรอบปี ทั้งนกประจำถิ่นและนกอพยพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงต้นและปลายฤดูหนาว

วัตถุประสงค์

1. ปลูกพืชที่ไม่ทำลายระบบนิเวศของป่าไผ่ในพื้นที่ที่เคยใช้ทำการเกษตรแบบเลื่อนลอยมาก่อน

2. สร้างความเชื่อมั่นว่าชุมชนและป่าไผ่มีความผูกพันเกื้อกูลซึ่งกันและกัน

3. ส่งเสริมสนับสนุนให้มีการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมให้คงอยู่ตามธรรมชาติเพื่อ

เสริมสร้างความมั่นคงของระบบนิเวศ

การดำเนินงาน

1. ทำสวนไม้ผลและปลูกต้นไม้เพื่อฟื้นฟูสภาพป่าในพื้นที่ที่เคยใช้ทำการเกษตรแบบไร่เลื่อนลอยมาก่อน โดยไม่ทำลายป่าไผ่ที่เกิดตามธรรมชาติอยู่แล้ว

2. ทำแนวกันไฟโดยรอบพื้นที่เพื่อป้องกันไฟป่าในช่วงฤดูแล้ง

3. สนับสนุนงานราชการและองค์กรเอกชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

4. ใช้เป็นค่ายศึกษาธรรมชาติสำหรับเยาวชนและชุมชน เพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยไม่คิดค่าใช้จ่ายในการใช้สถานที่

ค่ายเยาวชนรักษ์สิ่งแวดล้อม

Young Environmentalist Camp

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้เยาวชนรู้คุณค่าของธรรมชาติและตระหนักในปัญหาที่เกิดจากการทำลายธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
2. เพื่อเป็นการปลูกฝังให้เยาวชนมีจิตสำนึกที่ดีที่จะมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม และมีพฤติกรรมที่เหมาะสมต่อสิ่งแวดล้อม
3. เพื่อเผยแพร่แนวคิดและประสบการณ์ในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

เป้าหมาย

1. จัดค่ายอบรมเชิงปฏิบัติการสิ่งแวดล้อม ศึกษาแก่เยาวชนอายุระหว่าง 10-18 ปี จัดอบรมปีละ 4-6 รุ่น ๆ ละ 40 คน
2. สร้างเครือข่ายของนักอนุรักษ์รุ่นเยาว์จากสมาชิกค่ายเยาวชนรักษ์สิ่งแวดล้อม

กิจกรรมในค่าย

- การอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ด้านสิ่งแวดล้อม
- การเดินป่าศึกษาธรรมชาติ และปฏิบัติการเข้าถึงธรรมชาติด้วยตนเอง
- ฝึกการใช้ชีวิตแบบเรียบง่ายท่ามกลางธรรมชาติ
- บำเพ็ญประโยชน์ พัฒนาค่าย พัฒนาชุมชน
- นันทนาการด้วยเกมและเพลงสิ่งแวดล้อม

สิ่งอำนวยความสะดวก

- ค่ายพัก ประกอบด้วยอาคารอำนวยการ ที่พักวิทยากร ที่ประชุม ส่วนแสดง นิทรรศการ ห้องสุขา โรงครัวและอุปกรณ์ประกอบอาหาร ลานนันทนาการ
- พื้นที่กางเต็นท์ 20 ชุด
- มีไฟฟ้า น้ำจากลำห้วย
- ทางเดินป่าเพื่อศึกษาธรรมชาติ

ค่าใช้จ่าย ที่จำเป็นได้แก่ค่ายานพาหนะ ค่าอาหาร และคู่มือเดินป่า
สิ่งที่ควรนำติดตัวไป

- เสื้อผ้า 2-3 ชุด ควรเป็นเสื้อแขนยาว
- กางเกงขาสั้น ผ้าหนา สีกลมกลืนกับป่า
- เครื่องนอนกันหนาว
- เสื้อกันหนาว
- รองเท้าผ้าใบเดินป่า ถุงเท้า
- กางเกงขาสั้น ผ้าออบน้ำ
- กล้องส่องทางไกล
- ดินสอ ปากกา ไฟฉาย
- ของใช้ประจำวันส่วนตัว

สิ่งที่ต้องห้าม เครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ วิทยุเทปเพลง หนังสืออ่านเล่น ห้ามใช้คำพูดหยาบ

คาย ส่งเสียงดัง เล่นการพนัน ทะเลาะวิวาท ฆ่าสัตว์

ขณะอยู่ค่าย จะมีการแบ่งกลุ่มผลัดเปลี่ยนเวรทำอาหาร ทำความสะอาด

ที่ปรึกษาและคณะวิทยากรจาก

- ชุมชนอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมโรงเรียนยุพราชวิทยาลัย
- ศูนย์ประสานงานสิ่งแวดล้อมศึกษา เขตการศึกษา 8
- เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแม่เลา-แม่สะ
- สถานีศึกษาธรรมชาติและสัตว์ป่าเชิงดอยสุเทพ
- สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคเหนือ
- ชมรมเดินเพื่อสิ่งแวดล้อม
- ศูนย์สื่อความหมายธรรมชาติ
- กลุ่มคนเชียงใหม่
- อาสาสมัครอเมริกัน
- สวนศึกษาธรรมชาติปางแฟน

กรรมการดำเนินงาน

ผู้อำนวยการค่าย	สวาท จันท์ทะเล
ฝ่ายกิจกรรมค่าย	นักสิทธิ์ พงษ์โสภณ
ฝ่ายกิจกรรมเดินป่า	จารุ ชุตินา
ฝ่ายอำนวยความสะดวก	สงวน จันท์ทะเล

**สถานที่ติดต่อทางจดหมาย (ปรับปรุงแก้ไข 9 มิถุนายน 2551)

บ้านเลขที่ 16/2 ถนนมูลเมือง ซอย 4 ต. ศรีภูมิ อ.เมือง จ.เชียงใหม่ 50200 โทร (053)

211746

สถานที่ตั้งค่าย

เลขที่ 69 หมู่ 5 บ้านแม่เลา ตำบลป่าแป๋ อำเภอแม่แตง เชียงใหม่ 50150

ท่านสามารถสนับสนุน กิจกรรมค่ายเยาวชนรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยบริจาคสิ่งของที่จะเป็นวัสดุ อุปกรณ์ดำเนินการ หรือบริจาคเงินผ่านบัญชีออมทรัพย์ ธนาคารกรุงเทพฯ จำกัด สาขาศรีนคร พิงค์ ชื่อบัญชี สวนศึกษาธรรมชาติปางแฟน เลขที่บัญชี 252-404591-7 และหากมีข้อคิดเห็น สอบถามหรือจะสนับสนุนการดำเนินงานใด ๆ กรุณาติดต่อตามที่อยู่ข้างต้น

ขอขอบพระคุณ

ศึกษาธรรมชาติ เพิ่มประสบการณ์ชีวิต

คิดลดใช้ทรัพยากร

หมดบันทึก พ.ศ. 2537 เพียงเท่านี้

.....
13 มิถุนายน 2551 (Revised Edition June 13, 2008 for webpage)

ผมนำบันทึกนี้มาขึ้นไว้บนเว็บ www.pangfan.org เพื่อให้ผู้สนใจเรื่องราวของ โครงการหลวงในยุคบุกเบิกได้อ่านและรับทราบรายงานการวิจัยที่ฝ่ายวิจัยเกษตร กระทรวงเกษตรสหรัฐฯ (U.S. Department of Agriculture/Agricultural Research Service) ซึ่งผมได้ร่วมทำงานอยู่ระหว่างปี 2516-2529 รวม 13 ปี

วันที่ 24 มิถุนายน 2551 ผมรับเชิญให้ไปร่วมแสดงความคิดเห็นกับเจ้าหน้าที่ โครงการหลวงในการทำงานกับชุมชนเพื่อพึ่งพาตนเอง ที่โรงแรมเชียงใหม่ภูคำมี

เจ้าหน้าที่มาจาก 15 สถานีในพื้นที่โครงการหลวง

หวังว่าบันทึกนี้คงเป็นประโยชน์สำหรับผู้ได้อ่านบันทึกตามสมควร

สงวน จันท์ทะเล

16/2 ถนนมูลเมือง ซอย 4 ศรีภูมิ อ.เมือง เชียงใหม่ 50200

www.pangfan.org

